

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

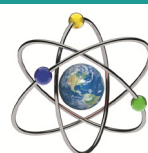
No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 736 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhomdov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati.....	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin? Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibrid ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida).....	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullariga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinoz Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlari	148
Mamadiyrov Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallokova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes.....	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari 192 Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna
	Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi..... 196 Arslanova Umidaxon Komiljon qizi
	Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik 201 Adilova Zulfiya Djavdatovna
	Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni 204 Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi
	The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach 207 Abdukhalilova Feruzakhon Ulugbek kizi
	Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati..... 210 Abdullayeva Ugiloy Djurayevna
	Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti 214 Aripova Sayida Abdulaxatovna
	Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi 217 Rasuljon Atamuratov
	Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi..... 221 Azizova Shodiya Utkur qizi
	Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari 224 Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna
	O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash..... 228 Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li
	Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: reabilitatsiya va profilaktik uslublar 232 Ochilova Sarvinoz Salim qizi
	Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlarini 236 Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi
	Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari..... 239 Risvayeva Charos Zaydilla qizi
	Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi 242 Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon
	Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli 245 Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi
	Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni 248 Umirova Guldon Jamoliddin qizi
	Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari 251 Ungalov Akmal Navruzovich
	Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi 254 Xabirova Zulfiya Anvarbekovna
	Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati 257 Xamrakulov Jasurbek Muxammadjon o'g'li
	Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati..... 260 Yuldasheva Mastura Islamovna
	Пословицы и поговорки как отражение картины мира 263 Алламбергенова Шахноза Садатдиновна
	Raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni 268 Abdumannopov Muhammadsahib Muhammadyusuf o'g'li
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy-kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlar..... 272 Khadicha Mukhamadiyeva Karomatovna

Zamonaviy didaktik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish.....	277
Mo'minova Gulhayo Turg'unboy qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tyutorlik faoliyatiga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	280
O'rinova Nilufar Muhammadovna	
Aholi o'rtasida yoshlarning pedagogik intervensiyalar orqali ilmiy faolligini oshirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish metodikasi.....	286
Raximov Xasanboy Kamoliddin o'g'li	
Buyuk ipak yo'li – yangi geosiyosiy va iqtisodiy aloqalarning tarixiy asosi sifatida.....	290
Tugalova Madina Erkin qizi	
Ilk maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiya.....	293
Umarova Muyassarxon A'zamjonovna	
Rus tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari	297
Xanova Dilrabo	
Didactic Possibilities of Teaching English in Primary Schools Based on 3D Interactive Technologies	303
Kholiqova Lutfiya Umurzoqovna	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonlarini loyihalashtirish modeli	306
Ametova Guljamilya Elbrusovna	
Talabalarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy asoslarini takomillashtirish	310
Baydjanov Bekzod Xaitboyevich	
Aksiologik yondashuv asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning til o'rganish jarayonidagi ahamiyati.....	314
Choriyeva Feruza Amrullayevna	
Ibrayim Yusupovning "Saksovu" she'rini o'qitish metodikasi	317
Darmenov Allayar Abdilxaq uli	
Innovatsion ta'lim sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi....	320
Ergasheva Anbar Shaymardan qizi	
Oiladagi zo'ravonlik: sabablari, oqibatlari va psixologik yondashuvlar	324
Jo'rayeva Kaniza Akbarali qizi	
Darsda talabalar nutqiy qobiliyatini shakllantirish masalalari.....	329
Kamoliddinova Maftuna Xusniddin qizi	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida kreativlikni shakllantirishni boshqarish	334
Nasriddinov Xasan Baxtiyor o'g'li	
Nutq nuqsoniga ega bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik aspektlar va pedagogik yondashuvlar ...	339
Normatova Maftuna Kengash qizi, Kamolova Gulshoda Jobir qizi	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasining psixologik va pedagogik manbalardagi talqini	346
Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	
OTM talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlari.....	350
Tokumbetova Mexribonu Shavkat qizi	
Ma'naviy yetuklik sari: jadid adabiyotining o'rni.....	356
Abdullayev Ro'zimuxammad Akramjon o'g'li	
Nemis tilida derivatsion leksik birliklarning o'qitishning lingvodidaktik asoslari	361
Abduraxmanov Sirojiddin Muminkulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarda baholash madaniyatini shakllantirish: adolatli, obyektiv va motivatsiyalovchi baholashga tayyorlash	365
Boymirzayev Farxodjon Raxmatjon o'g'li	
Maktab ta'limida ko'paytirishning qulay usullari.....	371
Ergasheva Shahlo Shoabdullo qizi	
Sensor integratsiya buzilishlari bolaning nutq, harakat va hissiy rivojlanishiga ta'siri	375
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Inson jamiyatdagi ish faoliyatida va psixologiyasida sportning o'rni.....	378
Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish	382
Jo'rayeva Nargiza Jamolidinovna	
Обучение дошкольников иностранному языку в различных видах неречевой деятельности	386
Марасулова Доно Нигматуллаевна	

Til o'rgatishda matnning didaktik va kommunikativ ahamiyati	389
Ungarbayeva Ayman Davletbayevna	
Munavvarqori Abdurashidxonov – jadidchilik harakatining ma'rifatparvar yo'l boshchisi	393
Xasanboyeva Ruxshona Nurmatjon qizi	
Dars jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini shakllantirish	396
Yulchiyeva Shoxsanam	
Особенности использования современных педагогических технологий в преподавании естественных наук в общеобразовательной школе	399
Мажидова Мадина Фархадовна, Мажидов Шерзод Фархадович	
Повышение информационной грамотности и формирование информационной культуры студентов в среде дистанционного обучения.....	403
Р. К. Аюезова	
Воздействие медиа в контексте социального формирования личности.....	407
Хайдарова Гулинур Нурбек кизи	
Теоретические основы развития интеллектуальных способностей студентов	411
Чинкулова Гулмехра Бахроновна	
O'qituvchining o'z darsini tahlil qilishi: tajriba va amaliyot	417
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini rivojlantirishda ma'naviy-axloqiy tadbirlarning o'rni	423
G'aybullayeva Sabohat Ulug'bek qizi, Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining adabiy kompetensiyalarini rivojlantirishda matn ustida ishlashning ahamiyati.....	426
Islomova Xafiza Azamatovna	
O'quvchilarda estetik qobiliyatlarni shakllantirishda xalq og'zaki ijodining tarbiyaviy-metodik salohiyati	430
Kaxarova Gulnora Sa'dullayevna	
Boshqaruv kompetentligi tushunchasining pedagogik psixologik va menejment sohalaridagi ilmiy asoslari va evolyutsiyasi.....	434
Mamatqulova Kimyoxon Abduljalilovna	
Muhandislik ta'limida zamonaviy kompyuter grafikasi vositalari yordamida talabalarning konstruktorlik faoliyatini rivojlantirish.....	438
Muxitdinov Abdurahob Abduvalievich	
Turizm sohasiga oid terminlarni o'qitishda axborot texnologiyasi orqali takomillashtirish	442
Nishanova Hafiza Vafiqulovna	
Ilmiy maqola yozish kompetensiyasini rivojlantirishda statistik metodlarni integratsiyalashning ta'limiy samaradorligi	446
Rahimova Indira Qudrat qizi	
Sotsiologiyadagi asosiy tushunchalari va konsepsiyalari	451
Rustamova Mohimbonu Maxammadjon qizi	
Pedagogik mahoratni baholashda O'zbekiston va Kanada tajribasining qiyosiy tahlili	455
Tursinova Zoxida Sharabidinovna	
Basketbolning insonning jismoniy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri: ilmiy tahlil.....	463
Umarjanov Alimardon Alisher o'g'li	
Talaba qizlar psixik salomatligi xususiyati deviant xulq-atvorni keltirib chiqaruvchi omil sifatida.....	466
Xasanova Mashxura Abduvalievna	
Ta'lim jarayonida o'yinlardan samarali foydalanish texnologiyasi.....	471
Ortiqova Yulduz Akram qizi	
Innovatsion ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirish	475
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Talaba-qizlarda ongli vatanparvarlikni aniqlashda L. Starkining tanqidiy fikrlashni baholaydigan modifikatsiya qilingan testidan foydalanish metodikasi	479
Egamberdiyeva Nodira Melibayevna, Xaydarova Ra'no Anvarovna	
Akademik litseylarda fizikani o'qitish jarayoniga "Case-Study" metodini integratsiyalash	484
Batirov Behzod Baratovich	
Nasriy asarlarni o'rgatish samaradorligini oshirish	489
Maftunaxon Akbarova	

Autik spektr buzilishi bo'lgan bolalarda sun'iy intellekt yordamida shaxsiylashtirilgan o'qitish	493
Norboyeva Zamira Ravshanbekovna	
Milliy libos dizaynida an'anaviy va zamonaviy elementlar uyg'unligi	496
Xo'jamurodova Sevinch Abdilmajidovna	
Роль дидактических игр в развитии пространственного воображения учащихся	499
Валиев А. Н., Иброхимова Д. Н.	
Технология проблемного обучения как средство формирования критического мышления при обучении русскому языку	505
Собирова Гулибарно Зайнитдин кизи	
Bo'lajak o'qituvchilarning amaliyot jarayonida raqamli pedagogik resurslardan foydalanish samaradorligi	510
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, To'xtayeva Robiya Ravshanbek qizi	
Changes in Milk Production and Quality Indicators of Milk Flow (Goats) in Accordance With their Origin and Feeding	515
Abdurasulova Kamola G'afurovna, Pardayeva Muborak, Tursunqulova Diyora, Fayziyeva Vazira	
Maktab o'quvchilarining tarixiy jarayonlarni idrok etishida badiiy adabiyotlarning o'rni	519
Akbutayeva Nafisa Bozarovna	
Talabalarda ijodiy kompetensiyaning pedagogik-psixologik jihatlari	525
Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash muhim pedagogik muammo sifatida	529
Ibragimov Abdulla Abdurayimovich	
Nutqiy rivojlanishi sust bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda ko'rgazmali-obrazli tafakkur xususiyatlari	536
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Biologiyaning "Ekosistema" bobini muammoli o'qitish metodikasini takomillashtirishga doir materiallarni tanlash tamoyillari	540
Jumanov Muratbay Arepbayevich, Ravshanova Umida Baxriddinovna	
Sharq mutafakkirlarining ma'naviy merosidan maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda foydalanish	544
A. Abdumannatov, Kattayeva Xumora Mamadiyor qizi	
Yoshlar ma'naviyatining shakllanishida milliy an'analar va qadriyatlar	548
Kulmatov Primkul Melikuziyevich	
Ingliz tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va ertaklardan foydalanish	552
Madina Tashpulatova	
Globalashuv davrida jahon geografiyasida siyosiy jarayonlar	555
Mamatkulova Mayaguzal Yalqapberdiyevna	
Ixtisoslashgan maktablarda ona tili va adabiyot darslarida kommunikativ mashqlardan foydalanish metodikasi	559
Mavlanova Saidaxon Umarovna	
How Bilingualism Enhances Human Personality	564
Musulmonova Shokhruxa Mukhtorjon kizi	
Axborot texnologiyalar asrida pedagoglarning tarmoq uyushmalari: norasmiy ta'lim platformasi uzluksiz kasbiy rivojlanish vositasi sifatida	568
Pulatova E'tibor Obidovna	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarga ma'naviy qadriyat sifatida insonparvarlik tuyg'ularini singdirish prinsiplari	572
Xakimova Marxabo O'raqovna	
Harbiy vatanparvarlik tushunchasi va uning nazariy asoslari	576
Xudoyqulov Alimjon Obloqulovich	
Bo'lajak pedagoglarni kompetensiyaviy yondashuv asosida sinf rahbari faoliyatiga tayyorlashning texnologiyasi	579
Xusenova Sadaqat Botirovna	
Dars jarayonida o'quvchilarning diqqat etishmovchiligini oldini olish	585
Yulchiyeva Shoxsanam	
Факторы, влияющие на развитие духовно-эмоционального интеллекта: методы и приёмы его развития на уроках литературы	589
Наврузова Е. П.	

Об особенностях применения энергетических терминов на уроках русского языка	592
<i>Халикова Мухтарам Набиевна</i>	
Klaks-pedagogikasi: G'arbiy Yevropadan O'zbekiston ta'lim amaliyotiga integratsiya imkoniyatlari	595
<i>Adilova Noila Baxridin qizi</i>	
New Modern Technologies in Teaching the Science of Ontogenesis Psychology.....	600
<i>Ahmadjonova Nargizaxon Adiljanovna, Turg'unova Sarvinoz</i>	
Psycholinguistic Characteristics of Prospective Teachers and Their Impact on Communicative Competence	604
<i>Babayeva Shahnoza Oybek qizi</i>	
Developing Intellectual Skills in Preschool Preparatory Groups.....	607
<i>Ergalieva Janar Aytkaievna</i>	
Arxitektura ta'limida virtual va kengaytirilgan reallik ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	610
<i>Foziljonova Mohichexaxon Rahimjon qizi</i>	
Multimediali o'rgatuvchi majmua hayot faoliyati xavfzislighi va mehnat muhofazasi fanini o'qitishning elektron vositasi sifatida	614
<i>Hamidov Odil Abdurasulovich</i>	
Tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	618
<i>Hasanova Gulbahor Davlatmamatovna</i>	
The Role of Art in Developing Creativity in Preschool Children.....	623
<i>Ibragimova Lizakhan Avezovna, Jakhmetova Aynura Azamatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashni shakllantirishda hikoya janrining o'rni.....	625
<i>Isroilova Bibioysha Ikromjon qizi</i>	
Pedagogik tolerantlik zamonaviy oliy ta'lim muassasalari magistratura talabalarining professional sifati sifatida	632
<i>Narzullayev Doniyor Shuxrat o'g'li</i>	
Case Study metodini biologiya ta'limiga integratsiya qilish orqali o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini shakllantirish	639
<i>Raupova Mehrinigor Haydarovna</i>	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalar tasavvur xususiyatlari	644
<i>Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi</i>	
Talabalarda statistik va ehtimollik tafakkurini shakllantirishda 5E modelining o'rni	647
<i>Saliyeva Sevvara Ma'mirbek qizi, Botirova Mavluda To'xtasin qizi</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etish jarayoni va samaradorligi	651
<i>To'xtamatova Maftuna Ismonjonovna</i>	
STEAM ta'lim texnologiyasining optika bo'limini o'qitishdagi samaradorligi	655
<i>Turdaliyev Ulug'bek Valijon o'g'li</i>	
Umumta'lim maktablarida chet tili o'qitishda raqamli platformalarni integratsiya qilishning texnologiyasi va samaradorlik modeli	658
<i>Tursunboyeva Mavjudaxon Shukurillo qizi</i>	
Autistik spektri buzilishi bo'lgan bolalarda sensor-motor korreksiya asosida psixomotor rivojlanishni qo'llab-quvvatlash tizimi	664
<i>Usmanova Nilufar Ilhom qizi</i>	
Prostata bezining xavfsiz giperplaziyasi profilaktikasini augmented reality texnologiyasi asosida o'qitishni takomillashtirish	670
<i>Xo'jamberdiyev O'tkirbek Egamberdi o'g'li</i>	
Ecological Education in General Education Schools.....	675
<i>Xojanov Baxadir Keunimjaevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarining volontyorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy jihatlarini	678
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i>	
Xalq qo'shiqlari orqali 6–7-sinf o'quvchilarida adabiy- nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish	681
<i>Yuldasheva Noila Ravshan qizi</i>	
Креативное мышление: на пути к совершенствованию	685
<i>Абдулбориева Мехруза Анвар қизи</i>	
Зарубежный опыт в профессиональном образовании: тенденции и перспективы.....	689
<i>Азизова Асаль Руслановна</i>	

Muloqot turlari klassifikatsiyasi xususida shaxslararo muloqot madaniyati	693
Urakov Sherzod Raxmonovich, Usarov Orifjon Olimovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalariga qiziqishni shakllantirish omillari va yo'nalishlari	697
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Didaktik intellektual o'yinlar vositasida ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish metodikasi	701
Sharofutdinova Ra'noxon Shavkatovna	
Tanqidiy fikrlash va informatika ta'limining nazariy asoslari.....	705
Hasanova Sumanbar Hamroqulovna	
Internet qaramligi natijasida yuzaga keluvchi zamonaviy Maugli sindromining psixologik xususiyatlari va davolash usullari	709
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Ismlarning o'ziga xosligi va badiiy onomastikadagi o'rni	713
Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faolligini rivojlantirishda o'qib tushunishning hamohangligi	717
Shermo'min Yarmatov	
Raqamli zamon va oila: ijtimoiy tarmoqlarning nikoh barqarorligiga ta'siri	720
Nazokat Xudoyqulova	
Ingliz tilini chet tili sifatida o'rgatishda elektron korpuslar, KWIC, Word Sketch va Konkordans usullarini qo'llash	725
Amonova Mahbuba Olimovna	
Bo'lajak sport o'qituvchilarining emotsional intellekt va pedagogik kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish usullari	728
Ibragimov Aziz Tulkunovich	
Optik-mnestik afaziyada olib boriladigan logopedik ishlar mazmuni	732
Otajonova Dilrabo Ramil qizi	

BO'LAJAK SPORT O'QITUVCHILARINING EMOTSIONAL INTELLEKT VA PEDAGOGIK KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Ibragimov Aziz Tulkunovich

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti,
Jismoniy tarbiya va sport kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak sport o'qituvchilarining emotsional intellekt va pedagogik kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish usullari kompleks tahlil qilingan. Tadqiqotda D. Goleman, R. Bar-On, P. Salovey, J. Mayer kabi olimlarning emotsional intellekt nazariyalari hamda A. A. Leontev va V. A. Kan-Kalikning pedagogik muloqot konsepsiyalari asosida sport o'qituvchisi faoliyatining psixologik jihatlarini o'rganilgan. Mualliflar emotsional intellektning besh asosiy komponenti va ularning sport pedagogikasidagi tatbiqi, shuningdek pedagogik muloqotning verbal va nonverbal jihatlarini batafsil ko'rib chiqqan. Maqolada refleksiv treninglar, rolli o'yinlar, simulyatsiya mashqlari, mentor-menti tizimi, psixodrama texnikalari, mindfulness va meditatsiya, kommunikativ treninglar kabi samarali rivojlantirish usullari taqdim etilgan. Zamonaviy texnologiyalar, jumladan virtual reallik, video tahlil dasturlari va mobil ilovalarning ta'limdagi o'rni alohida ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari xorijiy tajribalar bilan taqqoslanib, amaliy tavsiyalar bilan yakunlangan.

Kalit so'zlar: emotsional intellekt, kommunikativ ko'nikmalar, sport o'qituvchisi, pedagogik muloqot, refleksiv trening, mentorlik, psixodrama, professional rivojlanish, zamonaviy texnologiyalar.

Abstract: The article presents a comprehensive analysis of methods for developing emotional intelligence and pedagogical communication skills of future physical education teachers. The research is based on emotional intelligence theories by D. Goleman, R. Bar-On, P. Salovey, and J. Mayer, as well as pedagogical communication concepts by A. A. Leontiev and V. A. Kan-Kalik in studying the psychological aspects of physical education teacher activities. The authors thoroughly examine the five main components of emotional intelligence and their application in sports pedagogy, as well as verbal and non-verbal aspects of pedagogical communication. The article presents effective development methods such as reflective training, role-playing games, simulation exercises, mentor-mentee systems, psychodrama techniques, mindfulness and meditation practices, and communication training. The role of modern technologies in education is particularly emphasized, including virtual reality, video analysis software, and mobile applications. The research results are compared with international experience and conclude with practical recommendations. The study highlights the importance of an integrated approach that combines theoretical knowledge with practical skills, emotional competencies with social adaptability. Special attention is given to assessment and monitoring systems, including standardized tests, observation sheets, and 360-degree feedback methods.

Key words: emotional intelligence, communication skills, physical education teacher, pedagogical communication, reflective training, mentorship, psychodrama, professional development, modern technologies.

Аннотация: В статье проведён комплексный анализ методов развития эмоционального интеллекта и педагогических коммуникативных навыков у будущих учителей физической культуры. Исследование основано на теориях эмоционального интеллекта Д. Гоулмана, Р. Бар-Она, П. Саловея, Дж. Майера, а также концепциях педагогического общения А. А. Леонтьева и В. А. Кан-Калика при изучении психологических аспектов деятельности учителя физической культуры. Авторы подробно рассматривают пять основных компонентов эмоционального интеллекта и их применение в спортивной педагогике, вербальные и невербальные аспекты педагогического общения. В статье представлены эффективные методы развития: рефлексивные тренинги, ролевые игры, симуляционные упражнения, система наставничества, психодраматические техники, практики осознанности и медитации, коммуникативные тренинги. Особо подчёркивается роль современных технологий в образовании, включая виртуальную реальность, программы видеонализа и мобильные приложения. Результаты исследования сопоставляются с зарубежным опытом и завершаются практическими рекомендациями.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, коммуникативные навыки, учитель физической культуры, педагогическое общение, рефлексивный тренинг, наставничество, психодрама, профессиональное развитие, современные технологии.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida sport o'qituvchisining professional faoliyati nafaqat sport texnikalarini o'rgatish bilan chegaralanmaydi, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi murakkab psixo-pedagogik jarayon hisoblanadi. Shu kontekstda emotsional intellekt va pedagogik kommunikativ ko'nikmalar sport o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarining asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida qaraladi. Dolzarb masala shundan iboratki, bo'lajak sport o'qituvchilarida ushbu ko'nikmalarni maqsadli rivojlantirish usullarini ishlab chiqish va amaliy jihatdan tatbiq etish zarurati mavjud. Globallashuv, ta'lim tizimidagi tub o'zgarishlar, raqamlashtirish jarayonlari hamda sport sohasidagi ilmiy yutuqlar sport pedagogikasiga yangi talablar qo'yimoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Emotsional intellekt kontseptsiyasi birinchi marta P. Salovey va J. Mayer tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lib, keyinchalik D. Goleman tomonidan kengaytirildi. Golemanning ta'rifiga ko'ra, emotsional intellekt o'z emotsiyalarini anglash, ularni samarali boshqarish, boshqalar emotsiyalarini tushunish va ijtimoiy munosabatlarni muvaffaqiyatli boshqarish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Sport o'qituvchisi uchun bu jihatlari ayniqsa muhim, chunki sport faoliyati yuqori emotsional zo'riqish bilan bog'liq bo'ladi va pedagog nafaqat o'quvchilarning jismoniy, balki psixologik holatini ham boshqarishi lozim.

Zamonaviy neyronauka tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, emotsional jarayonlar miyaning limbik tizimida, xususan, amigdala va prefrontal korteksda sodir bo'ladi. Antonio Damasio kabi tadqiqotchilarning ishlari emotsiyalarning qaror qabul qilish jarayonida muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Sport o'qituvchisi faoliyatida bu jihat ayniqsa ahamiyatlidir, chunki pedagog dars jarayonida ko'plab tezkor qarorlar qabul qilishga majbur bo'ladi. Masalan, o'quvchining xavfsizligini ta'minlash, musobaqada strategiyani o'zgartirish yoki konfliktli vaziyatlarda vositachilik qilish kabi holatlarda emotsional intellektning yuqori darajasi talab etiladi.

R. Bar-On modeliga asosan, emotsional intellekt besh asosiy komponentdan iborat: intrapersonal ko'nikmalar, interpersonal ko'nikmalar, stress bilan kurashish, moslashuvchanlik va umumiy kayfiyat. Sport o'qituvchisi faoliyatida har bir komponent muhim rol o'ynaydi. Intrapersonal ko'nikmalar pedagogning o'z emotsiyalarini anglash va nazorat qilish qobiliyatini ifodalaydi, bu esa dars jarayonida samarali qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Interpersonal ko'nikmalar o'quvchilar, ularning ota-onalari hamda hamkasblar bilan samarali muloqot o'rnatish uchun zarur. Stress bilan kurashish ko'nikmalari esa sport musobaqalari va yuqori yuklama sharoitlarida alohida ahamiyat kasb etadi. R. Bar-Onning EQ-i (Emotional Quotient Inventory) metodikasi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori emotsional intellektga ega bo'lgan sport o'qituvchilari o'quvchilar bilan samarali munosabat o'rnatishda, ularni motivatsiya qilishda va stress holatlarida yordam berishda ko'proq muvaffaqiyatga erishadilar. Shuningdek, ular kasbiy faoliyatda kamroq "burn-out" (kasbiy charchash) holatiga duchor bo'ladilar.

Pedagogik kommunikativ ko'nikmalar sport o'qituvchisi faoliyatining boshqa muhim jihatlardan biridir. A. A. Leontev va V. A. Kan-Kalik kabi tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, pedagogik muloqot o'qitish jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Sport o'qituvchisi uchun kommunikativ ko'nikmalar ayniqsa zarur, chunki u nafaqat nazariy bilimlarni yetkazadi, balki amaliy harakatlarni demonstratsiya qiladi va o'quvchilarni motivatsiya qiladi. G. M. Andreeva tomonidan ishlab chiqilgan ijtimoiy psixologiya nazariyasiga ko'ra, muloqot uch asosiy funksiyani bajaradi: kommunikativ (ma'lumot almashish), interaktiv (birgalikda faoliyat yuritish) va pertseptiv (bir-birini tushunish hamda anglash). Sport o'qituvchisi faoliyatida bu funksiyalarning barchasi bir vaqtda namoyon bo'ladi. Masalan, yangi sport texnikasini o'rgatish jarayonida pedagog nazariy ma'lumotlarni beradi (kommunikativ), o'quvchi bilan birgalikda mashqni bajaradi (interaktiv) va uning emotsional holatini kuzatadi (pertseptiv).

Pedagogik muloqotning verbal va noverbal jihatlari alohida ta'kidlash lozim. Albert Mehrabian tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, muloqot jarayonida ma'lumotning 7 foizi so'zlar orqali, 38 foizi ovoz tembrini orqali va 55 foizi esa tana harakatlari orqali uzatiladi. Sport o'qituvchisi uchun bu juda muhim, chunki gimnastika zali yoki sport maydonidagi shovqinli sharoitlarda noverbal muloqot ko'pincha verbal usullardan samaraliroq bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Emotsional intellekt va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning samarali usullaridan biri refleksiv trening hisoblanadi. D. Schön tomonidan ishlab chiqilgan refleksiv amaliyot nazariyasiga asoslanib, ushbu usul bo'lajak o'qituvchilarga o'z emotsional holatlarini tahlil qilish, boshqalar bilan muloqot jarayonini chuqur o'rganish va xatolarni aniqlash imkonini beradi. Refleksiv treningda video tahlil, kuzatish varaqalari va o'z-o'zini baholash usullaridan foydalaniladi. Masalan, talabalar o'zlarining dars jarayonidagi videolarini ko'rib chiqib, emotsional reaksiyalari va kommunikativ strategiyalarini baholaydilar.

Refleksiv treningning amaliy qo'llanilishi bir necha bosqichni o'z ichiga oladi: birinchi bosqichda talaba o'z faoliyatini videoga yozib oladi, ikkinchi bosqichda ushbu videoni individual tarzda yoki guruh bilan birga tahlil qiladi, uchinchi bosqichda mustaqil xulosalar chiqaradi va to'rtinchi bosqichda kelajakdagi faoliyat uchun strategiya ishlab chiqadi. Bu jarayon muntazam takrorlanadi va talabaning rivojlanish dinamikasini kuzatish imkonini beradi.

Rolli o'yinlar va simulyatsiya mashqlari ham samarali rivojlantirish usuli hisoblanadi. Ushbu metod orqali bo'lajak o'qituvchilar turli pedagogik vaziyatlarda ishlash tajribasini oladilar. Masalan, muammoli o'quvchi bilan ishlash, konflikt holatlarda vositachilik qilish yoki ota-onalar bilan uchrashuvni tashkil etish kabi vaziyatlar ko'rib chiqiladi. Har bir vaziyat turli emotsional va kommunikativ yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi va keyinchalik ularning samaradorligi muhokama qilinadi.

Simulyatsiya mashqlarining afzalliklari bir necha yo'nalishda namoyon bo'ladi.

Birinchidan, ular xavfsiz muhit yaratadi, bunda talabalar xato qilishdan qo'rqmasdan tajriba to'plash imkoniga ega bo'ladilar.

Ikkinchidan, bir xil vaziyatni bir necha bor takrorlash orqali turli yechimlarni sinab ko'rish imkoniyati yaratiladi.

Uchinchidan, guruh a'zolari tomonidan muntazam fikr-mulohaza (feedback) olish imkoniyati mavjud bo'ladi.

Mentor–menti tizimi ham muhim rivojlantirish usuli hisoblanadi. Tajribali sport o'qituvchilari bo'lajak mutaxassislariga individual yo'l-yo'riq ko'rsatadilar, ularga real dars jarayonini kuzatish va tahlil qilish imkoniyatini beradilar. Bu jarayonda mentor nafaqat texnik jihatlarni, balki emotsional va kommunikativ strategiyalarni ham o'rgatadi. Mentorlik jarayonida asosiy omillardan biri muntazam feedback berish bo'lib, u bo'lajak o'qituvchilarga o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini yaratadi. Mentorlik dasturining samaradorligi bir necha omillarga bog'liq: mentor va menti o'rtasidagi moslik, aniq maqsadlar belgilash va ularni baholash tizimi, muntazam uchrashuv va muloqot, shuningdek, mentorlik jarayonini ma'muriy jihatdan qo'llab-quvvatlash.

Psixodramatik texnikalar emotsional intellektni rivojlantirishda alohida samaradorlik ko'rsatadi. J. L. Moreno tomonidan ishlab chiqilgan ushbu usul orqali bo'lajak o'qituvchilar turli emotsional holatlarni boshdan kechiradilar va ularni boshqarish usullarini o'rganadilar. Sport kontekstida bu usul ayniqsa foydali, chunki sport faoliyatida kuchli emotsional zo'riqishlar tez-tez kuzatiladi. Psixodrama seanslarida ishtirokchilar sport faoliyatiga xos vaziyatlarni o'ynaydilar: musobaqadagi mag'lubiyat, jarohat olish, jamoa a'zolari o'rtasidagi ziddiyat yoki ota-onalarning ortiqcha talablari kabi holatlar. Har bir seans maxsus ssenariy asosida tashkil etilib, keyinchalik chuqur tahlil qilinadi.

Guruhiy dinamika va guruhiy terapiya elementlaridan foydalanish ham muhim rivojlantirish usuli hisoblanadi. K. Levin tomonidan ishlab chiqilgan guruh dinamikasi nazariyasiga ko'ra, guruh muhitida shaxsiy o'zgarishlar tezroq yuz beradi. Bo'lajak sport o'qituvchilari uchun guruhiy mashg'ulotlar bir necha afzalliklarga ega: boshqalarning tajribasidan o'rganish imkoniyati, o'z muammolarini ochiq muhokama qilish sharoiti va guruh tomonidan qo'llab-quvvatlash hissi.

Kommunikativ treninglar ham muhim rol o'ynaydi. Ushbu treninglarda faol tinglash, empatiyani namoyon etish, savollar berish texnikasi, noverbal muloqot ko'nikmalari kabi jihatlar o'rgatiladi. Sport o'qituvchisi uchun bu ko'nikmalar ayniqsa zarur, chunki u turli yosh guruhlari va turli qobiliyat darajasidagi o'quvchilar bilan ishlaydi.

Mindfulness va meditatsiya texnikalari emotsional barqarorlikni oshirishda samarali hisoblanadi. Jon Kabat-Zinn tomonidan ishlab chiqilgan MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) dasturi sport sohasida keng qo'llanilmoqda. Ushbu amaliyotlar orqali bo'lajak o'qituvchilar stress holatlarida o'zlarini nazorat qilish, diqqatni jamlash va emotsional muvozanatni saqlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Sport faoliyatida bunday texnikalar nafaqat o'qituvchi, balki o'quvchilar uchun ham foydali bo'lishi mumkin. Mindfulness amaliyotining sport pedagogikasidagi qo'llanilishi quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: nafas mashqlari, tanani his qilish mashqlari, hozirgi onga diqqat qaratish va ongni kuzatish amaliyotlari. Har bir texnika sport o'qituvchisi faoliyatining muayyan jihatlariga moslashtiriladi.

Texnologik vositalardan foydalanish ham zamonaviy yondashuv hisoblanadi. Virtual reallik, video tahlil dasturlari va mobil ilovalar orqali turli muloqot vaziyatlarini simulyatsiya qilish mumkin. Bu usullar bo'lajak o'qituvchilarga xavfsiz muhitda tajriba orttirish imkonini beradi. Masalan, VR texnologiyasi yordamida sport zali muhitini yaratib, turli vaziyatlarda qo'llash mumkin bo'lgan kommunikativ strategiyalarni sinab ko'rish imkonini mavjud. Shuningdek, zamonaviy mobil ilovalar emotsional holatni kuzatish, stress darajasini o'lchash va meditatsiya amaliyotlarini bajarish uchun keng imkoniyat yaratadi. Bunday ilovalar yordamida talabalar o'z emotsional rivojlanish jarayonini muntazam kuzatib borishlari mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Emotsional intellekt va kommunikativ ko'nikmalarni baholash uchun turli metodlardan foydalaniladi. R. Bar-Onning EQ-i, Mayer-Saloveyning MEIS (Multifactor Emotional Intelligence Scale), D. Golemanning ECI (Emotional Competence Inventory) kabi standartlashtirilgan testlari keng qo'llaniladi. Shuningdek, kuzatish varaqalari, o'z-o'zini baholash anketalari va 360 daraja feedback usullaridan foydalanish mumkin. 360 daraja feedback usuli ayniqsa samarali hisoblanadi, chunki u turli manbalardan – o'quvchilar, hamkasblar, rahbariyat va o'z-o'zini baholash orqali – ma'lumot olish imkonini beradi. Bu yondashuv rivojlanish jarayonining obyektiv rasmini taqdim etadi va aniq yo'nalishlarni belgilashga yordam beradi.

Portfolio usuli ham individual rivojlanishni kuzatib borishda qo'llaniladi. Bo'lajak o'qituvchilar o'zlarining emotsional va kommunikativ rivojlanish jarayonini hujjatlashtirib boradilar. Bu usul o'z-o'zini tahlil qilish, rivojlanish dinamikasini kuzatish hamda natijalarni aniqlash imkonini beradi. Portfolio tarkibiga refleksiv yozuvlar, video materiallar, baholash natijalari, belgilangan maqsadlar va ularning bajarilishi, sertifikatlar hamda boshqa hujjatlar kiritiladi.

Amaliyotda bir qator muammolar ham kuzatiladi. Birinchi muammo – ba'zi talabalarning emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishga bo'lgan qarshiligi. Bu ko'pincha shaxsiy xususiyatlar va madaniy omillarga bog'liq. Yechim sifatida individual yondashuvni qo'llash va motivatsiyani oshirish usullaridan foydalanish tavsiya etiladi. Ikkinchi muammo – nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalarga aylantirishdagi qiyinchilik. Ko'plab talabalar emotsional intellekt haqida nazariy bilimga ega bo'lsalar-da, real vaziyatlarda ularni qo'llashda qiyinchilik sezadilar. Bu muammoni bartaraf etish uchun ko'proq amaliy mashg'ulotlar tashkil etish va real vaziyatlarda tajriba orttirish imkoniyatini yaratish lozim. Uchinchi muammo – individual farqlarni hisobga olish murakkabligi. Har bir talabaning emotsional va kommunikativ rivojlanish darajasi turlicha bo'lgani sababli, bu muammoni yechish uchun individual rivojlanish yo'llarini ishlab chiqish va moslashuvchan ta'lim dasturlaridan foydalanish tavsiya qilinadi.

Xorijiy oliy ta'lim muassasalarida sport o'qituvchilarini tayyorlashda innovatsion tajribalar qo'llanilmoqda. Masalan, Finlandiya universitetlarida embodied learning (tanani jalb qilgan o'rganish) yondashuvi keng tarqalgan bo'lib, nazariy bilimlar jismoniy tajriba bilan uzviy bog'lanadi. Kanada sport kollejarida esa peer learning (tengdoshlardan o'rganish) tizimi faol joriy etilgan. AQSh universitetlarida sport psixologiyasi va emotsional intellekt kurslari majburiy hisoblanadi. Xususan, Harvard universiteti Business School tomonidan ishlab chiqilgan emotional leadership dasturi sport pedagogikasiga moslashtirilgan bo'lib, unda real holatlar (case study) usuli keng qo'llaniladi. Avstraliya sport institutlarida esa reflective practice yondashuvi keng tarqalgan bo'lib, talabalar muntazam ravishda refleksiv kundalik (dnevnik) yuritadilar va mentor bilan individual uchrashtirishlar tashkil etadilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak sport o'qituvchilarining emotsional intellekt va pedagogik kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish kompleks hamda ko'p qirrali jarayon bo'lib, turli usul va metodlarning maqsadli qo'llanilishini talab etadi. Ushbu ko'nikmalarning rivojlanishi nafaqat professional faoliyat samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim tizimida sport o'qituvchisining roli tobora murakkablashib borayotgan sharoitda mazkur ko'nikmalarning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Shu bois, ushbu sohada ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlanmalarni izchil davom ettirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Goulman, D. Emotsional'nyy intellekt / D. Goulman; per. s angl. A. P. Isaeva. – M.: AST, 2009. – 478 s.
2. Kan-Kalik, V. A. Uchitelyu o pedagogicheskom obshchenii: Kniga dlya uchitelya / V. A. Kan-Kalik. – M.: Prosveshchenie, 1987. – 190 s.
3. Leontev, A. A. Pedagogicheskoe obshchenie / A. A. Leontev. – M.: Znanie, 1979. – 47 s.
4. Bar-On, R. The Emotional Intelligence Inventory (EQ-i): Technical Manual / R. Bar-On. – Toronto: Multi-Health Systems, 1997. – 216 p.
5. Salovey, P., Mayer, J. D. Emotional Intelligence // Imagination, Cognition and Personality. – 1990. – Vol. 9, № 3. – P. 185–211.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.